

סיכום מפגש GREEN DATE מספר 2 טבע וקיימות עירונית, 10.6.14

נוכחים: יעקב פלאצ'י, ימית הנויקמן-פרץ, עיריית אשדוד; ציון שלמה, אחיקם אורבך, שחר דניאל, עיריית באר שבע; ניר כהן, ארז ניסים, עיריית חולון; שירי סולמון, נטע טלמור עיריית חיפה; עופר גריידנגר, נמרוד לוי, גיל נדן, לירון מעוז, אריאלה צוויקל, עיריית ירושלים; אלה דנון, הילה הורסוב, עיריית כפר סבא; אביב אבישר, עיריית נתניה; אהוד שטיין, אינה פישר, עיריית פתח תקווה; אורי זיגרון, עיריית ראשון לציון; פרי נתוב, בתיה אלפסי, שלי בלוטמן, עיריית רעננה; יעל קפלן, מעיין שירי, איריס שרמן, עיריית רמת גן; אדי רפטוב, ורד קריספין-רמתני, מיכל נהרי, עינת גפן, עיריית תל אביב-יפו; אדי בן לייש, מנכ"ל חברת חופית (פארק לכיש ואתגרים); יעל הולנדר, היחידה האזורית לאיכות הסביבה בשרון; נועה רגב, מובילת תהליכים לקידום קיימות וטבע בעיר; ליאב שלם, אקולוג; אורלי רונן, המרכז לקיימות מקומית, מרכז השל; לינור שגיא, דניה ואקנין, עינת הוד, פורום ה-15; עמיר בלבן, פזית שביד, אלה אלכסנדר, רונית זאבי, דקלה בן יעקב, גליה חנוך רועה, יואב פרגו, שירה פריגת, החברה להגנת הטבע; דליה מרופר, קרן קונרד אדנאוואר בישראל.

מקום המפגש: התחנה לחקר ציפורי ירושלים.

פתיחה ועדכונים - לינור שגיא, מנהלת תחום איכות הסביבה, פורום ה-15:

- תזכורת - מה זה Green Date?** סדרת מפגשים המלווה את שלב היישום וההטמעה של אמנת האקלים. המפגשים נערכים כשלוש פעמים בשנה ועוסקים בכל פעם בנושא אחר שקשור לקיימות מקומית ולהגנת אקלים: תחבורה, בנייה ירוקה, תכנון עירוני, הסברה וחינוך ועוד. מטרתם המרכזית של מפגשים אלו היא להפגיש את העיריות עם פרויקטים ויוזמות מוצלחות בתחומים השונים בהם עוסקת אמנת האקלים, באמצעות מפגש ישיר עם יזמים/עיריות/ארגונים מובילים בתחום/משרדי ממשלה ועוד. כמו-כן, מהווים מפגשים אלו הזדמנות להעשרה והשראה, הפוגה מהמשרד, חידוש אנרגיות וגיבוש קבוצתי.

עדכונים מקצועיים:

- **תוכנית "ברית ערים לאיכות חיים וסביבה"** - כחלק מן ההיערכות להתמודדות עם האתגרים שמעמיד בפנינו שלב היישום וההטמעה, שוקד פורום ה-15 על השקתה של תוכנית ייחודית, הכוללת מסגרת רעיונית מעודכנת ומתווה פעילות מותאם המפרט את הצעדים הנדרשים ליישום מוצלח של האמנה בשלב זה. טיוטת התוכנית הועברה להערות נציגי הרשויות ובהמשך תוצג בפני ראשי הערים והמנכ"לים בעיריות החברות במיזם.
- **אימוץ התקן הישראלי לבנייה ירוקה** - נכון למועד כתיבת שורות אלו, 11 עיריות מתוך 18 העיריות החתומות על אמנת האקלים העבירו בוועדות המקומיות או במועצת העיר שלהן את החלטת פורום ה-15 לאימוץ התקן הישראלי לבנייה ירוקה. מידע נוסף אודות יישום ההחלטה ניתן לקרוא באתר האינטרנט שלנו [כאן](#).
- **סקר מצאי הפליטות העירוני לשנת 2012/2013** - ע"פ המתווה ליישום האמנה יש לבצע באופן תקופתי סקר פליטות מצאי פליטות גזי חממה עירוני. באתר האינטרנט של פורום ה-15 מצויות ההנחיות לעריכת הסקרים העדכניים. בקרוב יפורסם גם קובץ שאלות ותשובות בנושאים מתודולוגיים שהתעוררו במהלך העבודה על הסקרים. למעבר להנחיות העדכניות לחצו [כאן](#).

סקר טבע עירוני - בסיס לתכנון ולניהול מקיים - עמיר בלבן, מנהל תחום טבע עירוני, החברה להגנת הטבע

תהליך עיור מסיבי המתחולל היום בעולם משפיע באופן ישיר ועקיף על המגוון הביולוגי ברמה המקומיות וברמה הגלובאלית: הכחדת מינים, מצמצום תהליכי ההסתגלות, חדירה של מינים מלווי אדם (למשל העורב האפור המוגדר כמין מזיק יכול לשמש כאינדיקציה למצב התברואתי של העיר) ועוד. הדבר נכון כמובן גם לישראל, בהיותה אחת המדינות הצפופות והבנויות בעולם.

היות ואין טוב ממראה עיניים, להלן לשימושכם מספר סרטונים העוסקים בתחום הטבע העירוני, שצולמו ונערכו ע"י עמיר בלבן:

[פארק החורשות בתל אביב-יפו](#)
[בעיית הכלבים המשוטטים בעיר](#)
(מכיל תמונות מעט קשות לצפייה)
[שונות עירונית](#)
[לינת הסנוניות בעכו](#)

לצורך התמודדות עם התופעה וצמצום הפגיעה בסביבה ובמגוון הביולוגי, מחוייבת הסביבה העירונית לקחת חלק במאמץ המקומי והבינלאומי. כצעד ראשון להתמודדות עם הנושא, מוצע לערוך סקר טבע עירוני שימפה את אתרי הטבע העירוני בעיר ואת התופעות הטבעיות הייחודיות לה. הסקר משמש כבסיס למסמך מדיניות עירונית בתחום הטבע העירוני, אשר ירכז נהלים והנחיות עירוניות לפיתוח וניהול אתרי הטבע בעיר, כאחד מהכלים המרכזיים לשימור המגוון הביולוגי הקיים ולהבטחת

סביבה עירונית איכותית וירוקה. המסמך, יספק הנחיות גם בנושאים נוספים כגון: שימור מינים (למשל: גינון בצמחי בר מקומיים), הנחיות תכנוניות ומיתון השפעות הפיתוח, ובמקרים מסוימים אף יצירת הזדמנויות חדשות להכנסת טבע ושיקום מערכות אקולוגיות בתחומי העיר.

לשימושכם, ניתן לצפות [כאן](#) בסקרי הטבע העירוניים שבוצעו ע"י החברה להגנת הטבע במגוון ערים (בניהן: ירושלים, חיפה, אשדוד, רמת גן, נתניה, בת-ים ובאזורים מסוימים בתל אביב-יפו).

מדיניות טבע עירוני בירושלים - עופר גריידינגר מנהל האגף לתכנון עיר, עיריית ירושלים; ולירון מעוז, מ"מ מנהלת המחלקה לתכנון ופיתוח בר קיימא, עיריית ירושלים

תהליך התווית המדיניות העירונית לטבע עירוני בירושלים נולדה על רקע של מספר תהליכים: היעדר מסגרת סטטוטורית המעגנת את מעמדם של השטחים הפתוחים ואתרי הטבע העירוני (תוכנית המתאר לירושלים כוללת בתוכה נספח שטחים פתוחים אך היא אינה מקודמת על רקע נסיבות פוליטיות); התרחבותם של מאבקים ציבוריים לשימור השטחים הפתוחים בעיר (למשל: עמק הצבאים ו"תוכנית ספדי" לפיתוח השטחים הפתוחים ממערב לירושלים); והזדמנות שנקרתה בדרך לאחר שהחברה להגנת הטבע פנתה לעירייה וניגשה עמה לקול הקורא של המשרד להגניס ליירוק הרשות המקומית.

במסגרת קול קורא זה, הוכן בשנת 2010 [סקר טבע עירוני מקיף](#), שכולל מאגר מידע על כ-150 אתרים בעיר, המסווגים לפי מספר קטגוריות וקריטריונים. סקר זה הניח את המסד למסמך "טבע בעיר ירושלים: מדיניות אקולוגית כלל עירונית", שמשמש עתה כפרק אקולוגי-תכנוני לתוכנית האב לטבע עירוני בירושלים, שכתיבתה מסתיימת בימים אלו. התוכנית, שנועדה להגן על אתרי הטבע העירוניים ולהציע אמצעים ליישום ומתווה לתוכנית המתאר כאשר תקודם, כוללת בתוכה מגוון רחב של כלים ותחומי התייחסות, בניהם: התייחסות להיבטים חברתיים, חינוך והסברה, שימוש בקהילה כמשאב עירוני, יצירת הנחיות תכנוניות, התאמת חוקי העזר העירוניים ורתימת מגוון אגפים ומחלקות בעירייה לטובת קידום הנושא.

Speed Date טבע עירוני:

שולחן מספר 1 – אתר טבע קהילתי / ליאב שלם, אקולוג

בישראל השטחים הפתוחים הטבעיים הולכים ומצטמצמים ועמם גובר האיום על המגוון הביולוגי. בין השאר, נמצאות בריכות החורף של מישור החוף בסכנת היעלמות חמורה – מעל ל-95% מהן כבר נעלמו (עקב בנייה ועיבוד שטחים) ונותרו מהם שרידים מועטים בלבד.

הפרויקט שתואר במסגרת שולחן עגול זה הוא תולדה של מחקר שבוצע ע"י אדרי' ליאב שלם, בהנחיית פרופ' אביטל גזית ודרי' יובל ספר מאוניברסיטת תל אביב, בו נבחנו מודלים שונים לשיקום בתי גידול אלו תוך שילוב הקהילה בתהליך. המודל יושם בשני אתרים בתל אביב - בריכת החורף בצפון העיר ונחל פרדסים - תוך שיתוף פעולה עם אגף שפ"ע והרשות לפיתוח איכות הסביבה בעירייה.

תהליך השיקום האקולוגי באתרים אלו איפשר את שיקומו ושגשוגו של המגוון הביולוגי המקומי על ידי זריעתם של פרחי בר האופייניים לבתי הגידול המשוקמים, שתילת צמחי פקעת ונטיעת שיחים ועצים מקומיים. הצומח המקומי שנשתל יצר מרבדי פריחה מרהיבים ומשך אליו מגוון מיני חי מקומיים. הסביבה הטבעית ששוקמה משכה תושבים רבים בימי שיא וכשטח פתוח לפנאי ונופש לאורך השנה, תלמידי בתי הספר נהנו משטחים אלו ככר חינוכי לשעורי טבע ומדעים. כלל תהליכי השיקום שבוצעו באתרים אלו נעשו תוך שילוב הקהילה ובתי הספר הסמוכים לאתרים.

לשימושכם, להלן מספר קישורים לכתבות וסרטונים המתארים את הפרויקטים שתוארו: כתבה אודות [שיקום בריכת החורף](#); סרטון המציג את [זריעת פרחי הבר בנחל פרדסים](#).

למידע נוסף ניתן ליצור קשר עם ליאב שלם בטל: 052-2239709 או בדוא"ל: liavshal@gmail.com

להיכרות עם פרויקטים נוספים של ליאב לחצו על הקישורים הבאים: סרטון המציג את [תהליך שיקום בריכת החורף בכפר הירוק](#) (במסגרת מחקר בביה"ס פורטר ללימודי סביבה); כתבה המציגה את [שיקום בריכת החורף ברשפון](#); מאמרים המציגים את המחקר [פארק טבע קהילתי בירחון אקולוגיה וסביבה](#) ובירחון [איגוד אדריכלי הנוף](#).

שולחן מספר 2 – תוכנית חינוכית למיפוי וחקר מגוון המינים המקומי / יעל הולנדר, אקולוגית היחידה האזורית לאיכות הסביבה בשרון

שולחן זה הציג את התוכנית החינוכית הייחודית שמפעילה היחידה האזורית בשרון ב-7 רשויות מקומיות בישראל (ובכללם גם בעיריית רעננה וכפר סבא). תוכנית זו נועדה לעורר מודעות לצורך בשמירה על המגוון הביולוגי בעיר ובסביבה הקרובה, לחקור וללמוד על חשיבות מגוון המינים למערכות האקולוגיות ולאדם.

לתשומת לבכם, על בסיס פרויקט זה ערך פורום ה-15 "כרטיס פרויקט" – מסמך מפורט לשימוש העירוני המתאר את הפרויקט באופן שניתן ליישום מידי.

למעבר לכרטיס פרויקט זה לחצו [כאן](#).
למעבר לכרטיסי פרויקט ומתווי פעילות נוספים שנכתבו ע"י פורום ה-15 לחצו [כאן](#).

במסגרת התכנית, יוצאים תלמידי שכבות ג' ו' ל"מעבדות שדה" (חצר בית הספר או סביבתם הקרובה), בהם הם מאתרים מגוון בעלי חיים, צמחים ופטרויות, מצלמים אותם, וממלאים "דפי תצפית", ושולחים אותם בדואר אלקטרוני ליחידה הסביבתית, שבתורה עוברת על המידע, מאמתת אותו ומעלה לאתר מגוון המינים האינטרנטי העירוני לפתוח לציבור הרחב.

הפרויקט כולל גם מהלכים משלימים: ימי שיא קהילתיים, פעילות "ספארי עירוני" בשיתוף כלל התושבים ומגוון רחב של סיורים וסדנאות בנושא. כמו-כן, התוכנית התפתחה לכיוונים המעודדים אקטיביזם של תלמידים בתחום הטבע העירוני. כך למשל: באחד מבתי הספר התקיימה פעילות

למניעת ריסוסים בשדה בור הסמוך לו ובבתי ספר אחר ערכו הכשרת לבני נוער כמדריכים בנושאי טבע עירוני.

למידע נוסף ניתן ליצור קשר עם יעל הולנדר – yaelh2@raanana.muni.il או ללחוץ על הקישורים המובילים לדפי הפרויקט באתרים העירוניים - [אתר מגוון המינים ברעננה](#) ואתר [מגוון המינים](#) [כפר סבא](#).

שולחן מספר 3 – גינון בצמחי בר / אביב אבישר, אקולוגית עיריית נתניה

שולחן עגול זה תיאר את התועלות של שימוש בצמחי בר לגינון במרחב העירוני, מעבר לפן האסתטי המובן מאליו:

- 1) תועלות כלכליות – שימוש בצמחים מקומיים יכולים לחסוך לרשות המקומית כסף רב, היות וצמחים אלו מותאמים לסביבה ולאקלים הישראלי הם צורכים פחות מים, דורשים תחזוקה מועטה בלבד (כמעט ללא התערבות חיצונית), מספקים עונת פריחה ארוכה ומאופיינים בכושר שרידות גבוה.
- 2) חיזוק המגוון הביולוגי במרחב העירוני – הכנסת מינים מקומיים מסייעים לעיבוי מארג המזון הטבעי ויצירה של מסדרונות אקולוגיים בתוך העיר שמאפשרים קיום של בע"ח וצמחים המחברים בין השטחים הטבעיים בתוך העיר לשטחים שמחוצה לה.
- 3) חינוך לקיימות – פרויקט הגינון בצמחי בר הוא נושא נהדר לפעילות חינוכית, הכולל מגוון רחב של תחומים ופעילויות. בין השאר, ניתן לשלב ילדים בתהליך איסוף הזרעים, השתילה והזריעה, ויצירת גני מקלט לצמחייה המצויה בסכנת הכחדה.

קידום פיילוט גינון בצמחי בר בעירייה – תחילה, יש להרכיב רשימת מינים שמתאימים לאזור ולהתאים לכל מין הנחיות גינון (יש להיעזר בבוטנאי או באקולוג. במידה ויש בעירייה אדם המחויב לנושא ניתן להיעזר באתר "[צמח השדה](#)"). בשלב השני יש לבחור שטח המתאים לביצוע הפיילוט. השטח צריך להיות ציבורי שנמצא באחריות העירייה (למניעת בעיית בעלויות או חוסר תיאום עם גופים נוספים), במקום שטוף שמש, ללא עצים נשירים או עצי אורן/אשלקוז/ארינה, כמו-כן, יש לעבוד בתיאום עם מחלקות התחזוקה על מנת שלא יגלחו את השטח במסגרת התחזוקה השוטפת של העיר. לאחר מכן, יש לפנות לספקי צמחי בר ולרכוש שתילים/זרעים/פקעות. לבסוף, לאחר הצלחת הפיילוט ולמידת הנושא מומלץ להתחיל בגידול של מספר מינים עיקריים במשתלה העירונית לצורך שילוב הצמחים בגינון השוטף.

למידע נוסף ניתן ליצור קשר עם אביב אבישר בטל: 054-5391819 או בדוא"ל avivavisar31@gmail.com או לצפות במצגת המצורפת לסיכום זה.

שולחן מספר 4 - מקומה של הקהילה בקידום תחום הטבע העירוני / נעה רגב, מובילת תהליכים לקידום קיימות וטבע בעיר

בשולחן עגול זה הוצגו שתי תוכניות הכשרה לפעילים בנושאי סביבה וקיימות:

- 1) תכנית הכשרה עירונית ל"מובילי קיימות" – במסגרת התוכנית קיבלו המשתתפים ידע מקצועי ותיאורטי בתחום הקיימות והקהילה, וכן ליווי שוטף של העירייה, שאימצה אל תוכנית העבודה שלה כמה מהפרויקטים שנוצרו במסגרת זו. בין פרויקטים אלו: שיקום שטחי בר והפיכתם לפארקים קהילתיים: [בוסתן אבנר ברמת אביב הירוקה](#); [השדה והיער שלנו במעוז אביב](#); [נחל פרדסים בשולי שכונת נווה שרת](#); הקמת [אתר הדגמה ומרכז הדרכה בנושא](#)

חקלאות אורבאנית; הפעלת מתחמי קומפוסטציה שכונתיים שתוצריו מועברים לטובת גינון מקומי.

2) ליווי קבוצת פעילים בפיילוט לשכונה מקיימת (רמת ישראל-בצרון): עבודה עם תושבים לייזום וגיבוש פרויקטים קהילתיים שיתאמו את חזון השכונה כשכונה מקיימת. במסגרת תוכנית זו, יצאו אל הפועל מספר פרויקטים: קורס גינון קהילתי בשיטת פרמקלצ'ר; הקמת חנות יד שנייה המתופעלת ע"י מתנדבים בשכונה; פעילות הסברתית לעידוד קיימות ותחושת השייכות בשכונה; ועוד.

במסגרת הדיון שהתפתח בשולחן זה, עלה כי גיבוש והרחבה תמידית של מעגלי המעורבות והעשייה הקהילתיים חיוניים להצלחת פרויקטים כאלו. מעגלים אלו כוללים את נציגי העירייה, מוסדות חינוך וציבור ואת הקהילה עצמה, מתוך ההבנה כי הידע בו מחזיקים התושבים חשובים לא פחות מהידע של פקידי העירייה ואנשי המקצוע השונים. כמו-כן, מעורבות התושבים בקידום הפרויקטים מסייעים להגברת תחושת המעורבות, האחריות והאכפתיות לסביבה ולחיוזוק הקשרים עם העירייה בתחומי עשייה נוספים.

איך מקדמים את הנושא בעירייה? תחילה, יש למפות ולזהות התארגנויות קהילתיות קיימות או לגבש את קבוצה הפעילים. לאחר מכן, יש לייצר מפגשים קהילתיים עם גורמים בעירייה ולגבש צוות מצומצם יותר לתיאום הפעילות. נציין, כי העניין דורש הקצאת שעות עבודה ותקציב לצורך ליווי מקצועי של התהליכים, אך לא פחות חשוב מכך - יש תמיד לזכור כי יש בתהליכים אלו צריך להקשיב בפתירות ולהעז לחרום!

למידע נוסף ניתן ליצור קשר עם נעה רגב בטל: 052-6556078 או בדוא"ל noaregev.tlv@gmail.com או לבקר בעמוד העסק החברתי בו היא שותפה "הגנרטור לצמיחה מקומית" – מחולל תהליכי קיימות אישית, חברתית וסביבתית.

כמה מילים להמשך:

- המפגש הבא יתקיים לקראת סוף 2014 ויעסוק בנושא **צמצום השימוש ברכב פרטי על היבטיו השונים**: תשתיות, מידע וטכנולוגיה, שינויי התנהגות והסברה ועוד. נבקש מכל מנהלי התהליך בעיריות להביא עמכם למפגש זה את בעלי התפקידים הרלוונטים ביותר בעירייתכם, העוסקים בתחום התחבורה, תכנון, קהילה, הסברה וכו'.
- אנו פתוחים להערות והארות בנוגע למפגש זה כמו גם לרעיונות נוספים למפגשים העתידיים. ניתן להעביר פניות לדניה במייל – danyav@forum15.org.il.

קבצים מצורפים:

- מצגות: עיריית ירושלים; עמיר בלבן; אביב אבישר.
- גרין דייט קיימות וטבע עירוני – סיכום בתמונות.

מפגש זה התקיים תודות ל: המשרד להגנת הסביבה; אורלי רונן וליאת גולן מהמרכז לקיימות מקומית, מרכז השל; החברה להגנת הטבע ובמיוחד לפזית שביד, עמיר בלבן, אלן קסל, מנהלת התחנה לחקר ציפורים ולמירב ושעיה שעובדות עמה; קרן קונרד אדנאוואר בישראל שתמכה באירוע; עופר גריידינגר ולירון מעוז מעיריית ירושלים; וכמובן ארבעת ה"דייטס" שלנו - ליאב שלם, יעל הולנדר, אביב אבישר ונעה רגב.

כתבה: דניה ואקנין, פורום ה-15